

ЛІТОСФЕРА (від літо... і сфера) — верхня оболонка Землі. Термін «Л.» запропонував 1916 амер. геолог Дж. Баррелл. Його тривалий час використовували як синонім до терміну «Земна кора». Нині у складі Л. виокремлюють земну кору та верхню мантію Землі до астеносфери. Ці частини розділяються між собою границею Мохоровичича. Верхня межа Л. обмежується атмосферою та гідросферою, нижня є нечіткою і визначається різким зменшенням в'язкості порід і зміною швидкості поширення сейсміч. хвиль. Потуж. Л. змінюється від 5-ти до 200 км. Під материками вона досягає від 25-ти до 200 км (мін. — під молодими гірськими утвореннями, вулканіч. дугами та континент. рифт. зонами, макс. — під щитами древніх платформ), під океанами — від 5-ти до 100 км (мін. — під серединно-океаніч. хребтами, макс. — на периферії океанів).

У будові Л. розрізняють рухливі зони (складчасті пояси) та відносно стабіл. платформи. Найбільші

структурні одиниці Л. — літосферні плити, розміри яких у поперечнику становлять 1–10 тис. км. У сучасну епоху Л. розділена на 7 гол. і декілька дрібніших плит. Межі плит є зонами макс. тектон., сейсміч. і вулканіч. активності. Рух літосфер. плит і блоків, а також його можливі причини вивчає геодинаміка.

Рекомендована література

1. Бурьянов В. Б. и др. Геологическая модель тектоносферы Украины. К., 1985;
2. Соллогуб В. Б. Литосфера Украины. К., 1986;
3. Хаин В. Е., Короновский Н. В. Планета Земля от ядра до ионосферы. Москва, 2007;
4. Рудько Г., Адаменко О. Землелогія (еколого-ресурсна безпека Землі). К., 2009.

О. В. Ковтонюк

Бібліографічний опис:

Літосфера / О. В. Ковтонюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-55869>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).